



Hoger onderwijs niet minder toegankelijk door leenstelsel

Invoering van het leenstelsel heeft niet geleid tot minder toegankelijkheid van het hoger onderwijs.

De instroom vanuit vwo is gelijk gebleven en vanuit havo zelfs iets gegroeid.

Ook heeft het leenstelsel geen effect gehad op de studiekeuze. Deze effecten verschillen bovendien niet naar inkomen.

CPB - oktober 2023

Jonneke Bolhaar, Sonny Kuijpers,
Dinand Webbink, Maria Zumbuehl

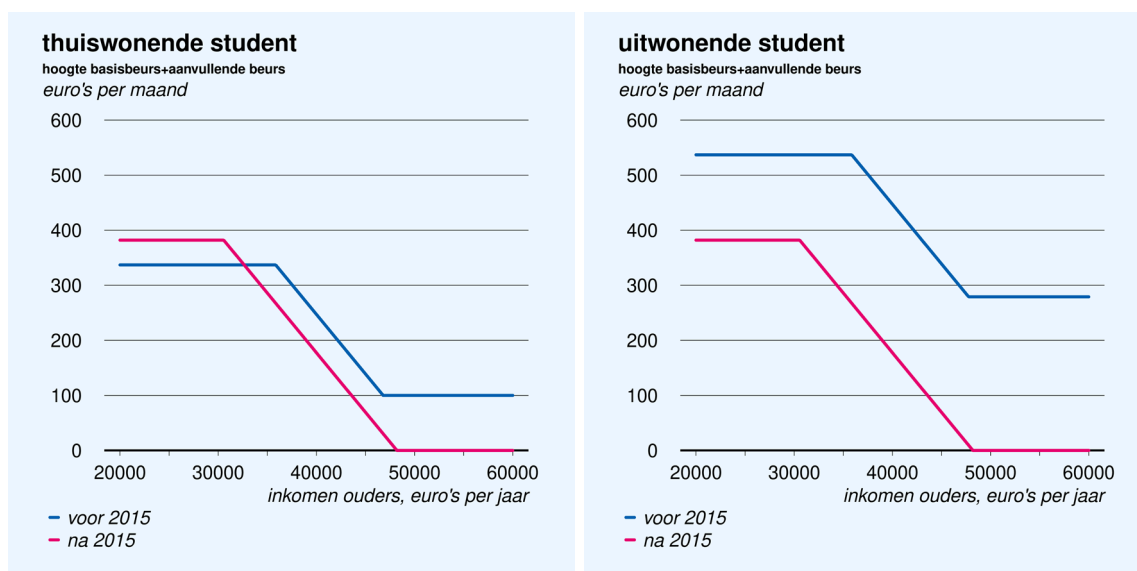
Deze publicatie hoort bij het (Engelstalige) discussion paper “Does replacing grants by income-contingent loans harm enrolment?”. Beide zijn een update van de Nederlandstalige CPB-publicatie ‘Effect Wet studievoorschot op toegankelijkheid en leengedrag’ (<https://www.cpb.nl/effect-wet-studievoorschot-op-toegankelijkheid-en-leengedrag>), gepubliceerd in mei 2020. De inhoud van deze update lijkt sterk op de eerder verschenen publicatie, met als belangrijkste verschillen tussen de twee publicaties dat we in deze update methoden hebben gebruikt om ook causale effecten te schatten, en dat recentere gegevens zijn gebruikt.

Aanleiding en onderzoeksvraag

Met invoering van de Wet studievoorschot hoger onderwijs (vaak aangeduid als het *leenstelsel*) in september 2015 is de basisbeurs voor studenten in het hoger onderwijs komen te vervallen. In plaats van de basisbeurs kunnen studenten extra lenen tegen gunstige voorwaarden. Daarnaast is de maximale aanvullende beurs voor studenten uit gezinnen met een laag inkomen verhoogd en is er geen verschil meer tussen de hoogte van de (aanvullende) beurs voor thuiswonende en uitwonende studenten. De impact van de Wet studievoorschot verschilt daardoor naar inkomensgroep (van de ouders) en woonsituatie. Uitwonende studenten zonder aanvullende beurs zijn er bijna 14.000 euro op achteruit gegaan, thuiswonende studenten met een maximale aanvullende beurs zijn er juist bijna 1500 euro op vooruit gegaan.¹ (figuur 1)

Deze studie onderzoekt of de invoering van de Wet studievoorschot een effect heeft gehad op de toegankelijkheid van het hoger onderwijs, en op studiekeuze, werk- en leengedrag en studiesucces voor studenten afkomstig van havo en vwo. Ook onderzoeken we of het effect van het leenstelsel verschilt tussen studenten uit gezinnen met lage en hoge inkomens.

Figuur 1 Financiële effect Wet studievoorschot verschilt sterk naar inkomensgroep ouders en woonsituatie student

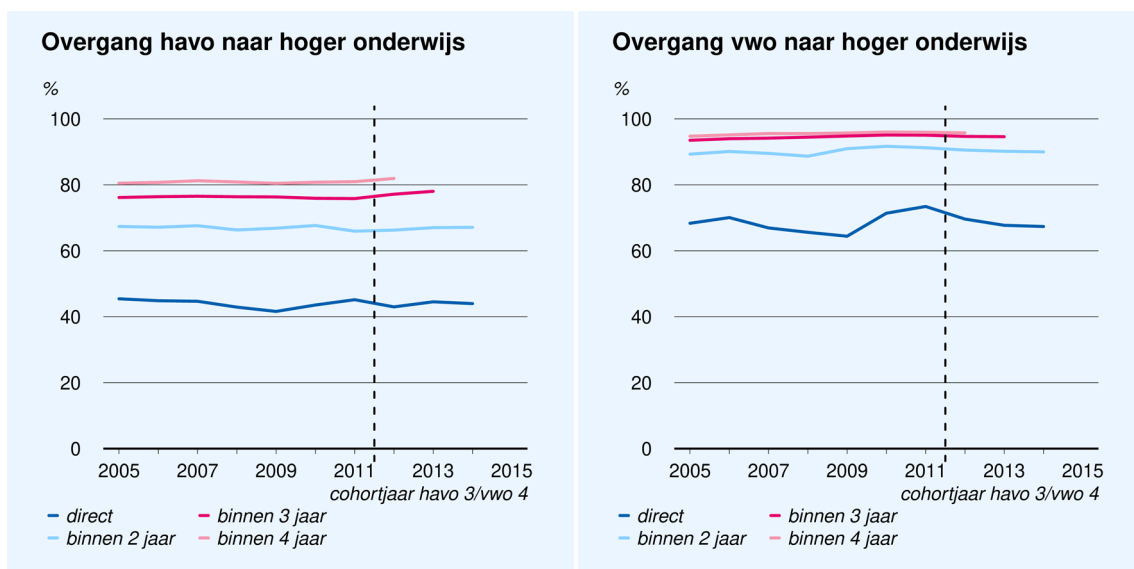


¹ Gerekend over de volledige looptijd van een 4-jarige studie, waardoor recht bestaat op 48 maanden basisbeurs.

Resultaten

De invoering van de Wet studievoorschot in 2015 heeft geen effect gehad op de toegankelijkheid van het hoger onderwijs voor studenten afkomstig van havo en vwo. Vlak voor invoering van de Wet studievoorschot was sprake van een 'boeggolf' van scholieren met een havo- of vwo-diploma die geen tussenjaar namen, maar meteen gingen studeren. Door geen tussenjaar te nemen konden studenten in dit cohort beginnen met studeren vóór de invoering van de Wet studievoorschot en hadden ze nog recht op een basisbeurs gedurende hun hele studie. Dit was echter een tijdelijke verschuiving: het percentage scholieren van havo en vwo dat binnen vier jaar na afronding van de middelbare school begint aan een opleiding in het hoger onderwijs, is gelijk gebleven voor vwo en zelfs iets toegenomen voor havo. (figuur 2)

Figuur 2 De invoering van de Wet studievoorschot heeft geen effect gehad op de instroom in hoger onderwijs binnen 3 jaar, wel is er een tijdelijke boeggolf van studenten geweest die geen tussenjaar namen om nog onder het oude stelsel te vallen. De cohorten rechts van de stippellijn vallen onder de wet studievoorschot, de cohorten links van de stippellijn niet.



In alle inkomensgroepen is de instroom in het hoger onderwijs vanuit havo en vwo gelijk gebleven. Het studievoorschot heeft de verschillen in instroom in het hoger onderwijs tussen inkomensgroepen niet vergroot. Voor zowel studenten met recht op een volledige aanvullende beurs, een gedeeltelijke aanvullende beurs als helemaal geen aanvullende beurs heeft de invoering van het studievoorschot geen effect gehad op de instroom in het hoger onderwijs binnen 4 jaar na het behalen van het havo- of vwo-diploma. Ook als we verder inzoomen op de groep die geen recht heeft op een aanvullende beurs, vinden we geen effect op instroom voor de laagste inkomens binnen deze groep (net boven 47 dzd euro inkomen per jaar). Daarnaast is er geen negatief effect op instroom voor studenten naar migratieachtergrond en geslacht.

De Wet studievoorschot heeft niet geleid tot keuze voor een andere studie, ander studieniveau of andere onderwijsinstelling. Als studeren kostbaarder wordt door het vervallen van de basisbeurs, zouden studenten kunnen kiezen voor een makkelijkere studie, zodat de kans dat ze hun studie nominaal afronden groter is. Studenten kiezen na invoering van de Wet studievoorschot niet minder vaak voor een bètastudie en ook kiezen scholieren met een vwo-diploma niet vaker voor een studie op hbo- in plaats van op wo-niveau. Er zijn ook geen aanwijzingen dat studenten (om kosten te besparen) vaker kiezen voor een opleiding dichterbij huis zodat ze thuis kunnen blijven wonen.

Studenten uit alle inkomensgroepen zijn vaker en meer gaan lenen na invoering van de Wet studievoorschot. Ze zijn niet meer gaan werken. Zowel het aandeel studenten met een studielening als de gemiddelde hoogte van de studielening zijn toegenomen. Studenten lenen vaker het maximale bedrag. Studenten met een havodiploma hebben iets vaker een bijbaan, studenten met een vwo-diploma iets minder vaak. In beide gevallen gaat het om een klein effect (ca. 1 procentpunt). Studenten met een bijbaan werken ook iets meer uur per week.

De resultaten van dit onderzoek geven vanuit het oogpunt van toegankelijkheid van het hoger onderwijs geen aanleiding voor het (gedeeltelijk) terugdraaien van de Wet studievoorschot voor studenten afkomstig van havo en vwo. Voor het effect op instroom van mbo-studenten in het hbo is nader onderzoek nodig. Ook beperkt het huidige onderzoek zich tot het effect op instroom in het hoger onderwijs en kijkt het niet naar het effect van de Wet studievoorschot op studiesucces en -snelheid of de eventuele gevolgen van hogere leningen.